

Kriminalizácia neoprávneného prekročenia štátnej hranice vo vybraných krajinách EÚ a právo komunikovať vo svojom jazyku

Anotácia: Predkladaný príspevok sa zaoberá otázkou kriminalizácie trestov ukladaných v rámci vybraných členských krajín EÚ za neoprávnené prekročenie štátnej hranice a právom štátnych príslušníkov tretích krajín komunikovať vo svojom jazyku, ak požiadali dotknutú krajinu o azyl. Právo komunikovať vo svojom jazyku je, ako procesná záruka, aplikovateľné v prospech štátneho príslušníka tretej krajiny iba v prípadoch nevyhnutného tlmočenia pred príslušnými orgánmi, resp. súdmi. Otázkou však ostáva, či je možné predmetné právo aplikovať aj na preklad písomností v konaní, a to predovšetkým v prípadoch, ak dotknutý členský štát udeľuje za nelegálne prekročenie štátnej hranice pokutu. Nezodpovedanou otázkou zároveň ostáva aj tlmočenie do materinského jazyka. Skutočnosť, že oblasť migrácie, ako aj pobyt cudzincov na území členských štátov EÚ, sú upravené v spoločnom rámci, ktorý je integrálnou súčasťou sekundárnej legislatívy EÚ, nebráni tomu, aby sa s neoprávneným, resp. nelegálnym vstupom cudzincov jednotlivé členské krajiny vysporiadali v súlade s vnútroštátnou legislatívou, ktorá je naprieč krajinami rôzna. Cieľom príspevku je poukázať na rôznorodosť prísnosti ukladaných trestov v rámci vybraných krajín EÚ a bližšie predstaviť faktory, ktoré ukladanie trestov za tento trestný čin/priestupok ovplyvňujú, a to predovšetkým vo vzťahu k poskytovaniu jazykovej pomoci pre potreby komunikácie medzi štátnymi príslušníkmi tretích krajín a príslušnými orgánmi.

Kľúčové slová: nelegálna migrácia, štátni príslušníci tretích krajín, EÚ, trest, prísnosť trestov, neoprávnené prekročenie štátnej hranice, polícia.

Úvod

Súčasná celosvetová situácia súvisiaca s pandémiou vírusu COVID-19 priamo ovplyvňuje mnoho aspektov ľudského života a neopomína ani mobilitu obyvateľstva medzi krajinami. Reštriktívne opatrenia, ktoré jednotlivé krajiny začali v marci 2020 (keď Svetová zdravotnícka organizácia vyhlásila pandémiu vírusu COVID-19) uplatňovať na hraničných prechodoch, obmedzili aj pohyb migrantov. Na základe odhadov Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) klesli migračné toky v prvej polovici roka 2020 o 46 percent a očakáva sa, že v najbližšom období dosiahne migrácia do krajín OECD historicky najnižšiu úroveň.¹ Uvedené odhady sa týkajú aj nelegálneho prekročenia štátnych hraníc členských štátov Európskej únie (EÚ). Obmedzenia súvisiace so snahou zamedziť šíreniu koronavírusu spôsobili pokles nelegálnej migrácie na úroveň, ktorá bola naposledy zaznamenaná v roku 2013. Podľa predbežných údajov zhromaždených agentúrou Frontex, počet nelegálnych hraničných prechodov do krajín EÚ klesol v roku 2020 o 13 %, t. j. na 124 000.² Celosvetová pandémia koronavírusu teda potlačila legálnu, ale aj nelegálnu migráciu, keďže uzavretie hraníc a obmedzenie legálnej migrácie zároveň malo negatívny dopad aj na programy prijímania utečencov.

Vstup nelegálnych migrantov do krajín EÚ sa však nezastavil. V kontexte priestoru členských krajín EÚ je dôležité upozorniť na skutočnosť, že začiatkom roka 2021 turecká vláda naznačila, že už nebude dodržiavať dohodu z roku 2016, ktorú uzavrela s EÚ s cieľom znížiť počet nelegálnych migrantov prichádzajúcich do Grécka z Blízkeho východu, najmä zo Sýrie, a teda nebude brániť utečencom a migrantom, ktorí sa v súčasnosti zdržiavajú na území Turecka dostať sa do Európy. Na základe dohody medzi Tureckom a EÚ mali grécke orgány preskúmať, či osoby prichádzajúce do Grécka nelegálne majú právo na azyl v EÚ. Ak

¹ OECD Economic Outlook No. 108 (December 2020).

² FRONTEX: Nepravidelná migrácia do členských štátov EÚ bola v dôsledku vírusu COVID-19 v minulom roku najnižšia od roku 2013.

žiadatelia o azyl právo na azyl v EÚ nemajú, sú títo žiadatelia vrátení do Turecka, ktorému bolo pre tento účel poskytnutých zo strany EÚ takmer 6 miliárd eur. Zároveň, EÚ prijme rovnaký počet sýrskych žiadateľov o azyl čakajúcich v tureckých utečeneckých táboroch a presídlí ich v rámci členských krajín EÚ. V roku 2020 klesol počet osôb prichádzajúcich nelegálne do Grécka na zhruba 15 000, t. j. v Turecku ostalo v minulom roku viac ako 90% Sýrčanov, ktorí už roky žijú v Turecku ako utečenci.³ Na tomto mieste je potrebné poznamenať, že na základe dostupných údajov, Turecko prijalo od roku 2014 trikrát viac Sýrčanov ako celá EÚ.

Predovšetkým nelegálna migrácia je v súčasnosti témou aktuálnou nielen v rámci politických kruhov, ale aj medzi laickou verejnosťou. Pre členské krajiny EÚ ide o oblasť, ktorá vyžaduje riešenia zohľadňujúce záujmy ako prijímajúcich krajín, tak aj migrantov. V nadväznosti na vyššie uvedený cieľ, EÚ prijala niekoľko spoločných opatrení s cieľom čo najefektívnejšie riešiť nelegálne prekročenie štátnych hraníc jednotlivých štátov a nežiaduci dopad na ekonomiky a kultúrne prostredie členských štátov. Spoločný rámec, ktorý určuje jednotné postupy a normy pri konaniach o štátnych príslušníkoch tretích krajín, ktorí sa zdržiavajú neoprávnene na území členských štátov je súčasťou sekundárnej legislatívy EÚ, ktorá prostredníctvom smerníc transponuje právo EÚ do národných právnych systémov jednotlivých členských štátov. Vysporiadanie sa s nelegálnym prekročením hraníc v rámci jednotlivých členských štátov je však napriek existencii spoločného rámca poznačené nejednotnosťou. Uvedená nejednotnosť sa dotýka aj oblasti trestného práva, keďže prísnosť trestov, ktoré je možné uložiť za neoprávnené prekročenie štátnej hranice, sa v rámci členských krajín EÚ rôzni, a to predovšetkým v závislosti od skutočnosti, či je v danej krajine nelegálne prekročenie štátnej hranice považované za trestný čin, prípadne iba priestupok.

Cieľom predkladaného príspevku je preto zosumarizovať poznatky z jednotlivých členských štátov ohľadom nelegálneho, resp. neoprávneného prekročenia hranice štátnymi príslušníkmi iných (najmä tretích) krajín a ukladania trestov za neoprávnené prekročenie hraníc v rámci vybraných členských štátov EÚ, a to pri zohľadnení skutočnosti, či ide o cieľovú alebo tranzitnú krajinu, prípadne krajinu v systéme tzv. hotspotov.⁴ S ohľadom na skutočnosť, že predkladaný príspevok je výstupom z vedecko-výskumnej úlohy Akadémie Policajného zboru v Bratislave pod názvom Interkultúrna komunikácia so štátnymi príslušníkmi tretích krajín v útvaroch policajného zaistenia pre cudzincov (VYSK 241), pozornosť je venovaná predovšetkým Slovensku a Českej republike ako tranzitným krajinám, Taliansku a Grécku ako krajinám, ktoré sú zaradené v systéme hotspotov a Švédsku a Nemecku ako cieľovým krajinám z pohľadu štátnych príslušníkov prichádzajúcich do uvedených krajín a žiadajúcich o azyl na ich území. Pre potreby spracovania príspevku boli primárne využité štatistické údaje za rok 2019 a 2020 dostupné zo zdrojov Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM) a taktiež zo štúdií Globálneho riaditeľstva pre právny výskum Spojených štátov amerických (Global Legal Research Directorate, USA), ktoré sa týkajú predovšetkým kriminalizácie nelegálneho vstupu na územie jednotlivých štátov v rámci celého sveta.⁵

Základnou premisou realizovaného výskumu bol predpoklad, že krajiny, ktoré sú vystavené migračným vlnám vo vyššej miere, t. j. predovšetkým ide o krajiny zaradené

³ Gerald Kraus pre DW.com - Sekcia EUROPE. Článok v angličtine pod názvom: Turkey migration deal a 'stain on EU rights record'.

⁴ Prístup, v ktorom Európsky podporný úrad pre azyl (EASO), Európska agentúra pre pohraničnú a pobrežnú stráž (Frontex), Europol a Eurojust pracujú v teréne s orgánmi členských štátov EÚ v prvej línii, ktoré čelia neprimeraným migračným tlakom na vonkajších hraniciach EÚ s cieľom pomôcť splniť si svoje povinnosti podľa práva EÚ a rýchlo identifikovať, registrovať a odobrať odtlačky prstov prichádzajúcich migrantov.

⁵ Bližšie pozri: the Global Legal Research Directorate, USA. 2019. Criminalization of Illegal Entry Around the World. LL File No. 2019-018034.

v systéme hotspotov a cieľové krajiny, sa v snahe o účinnú ochranu štátnych hraníc priklonia k prísnejším trestom pri neoprávnenom prekročení štátnej hranice, a teda zároveň bude nelegálne prekročenie štátnej hranice kriminalizované a považované za trestný čin. Uvedený predpoklad zároveň slúži ako východisko pre otázky súvisiace s poskytovaním jazykovej pomoci, resp. jazykovej asistencie, na ktorú má nárok každý jednotliviec v prípade, ak na území štátu, v ktorom je zaistený/zadržaný, vyhlási, že pre potreby konania pred príslušnými orgánmi nerozumie jazyku, v ktorom sa konanie vedie, a teda v súlade s medzinárodným právom a Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý sa vo viacerých dokumentoch EÚ spomína aj pod názvom Európsky dohovor o ľudských právach, má nárok na tlmočnicke, resp. prekladateľské služby, ktoré sú zabezpečené pre uvedené potreby štátneho príslušníka tretej krajiny na trovy štátu, na ktorého území sa nachádza.⁶ Práve v súlade s článkom 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej aj „Dohovor“) má každý právo na slobodu a osobnú bezpečnosť: „*Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane na základe postupu stanového zákonom: (...) f) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby, aby sa zabránilo jej nepovolenému vstupu na územie štátu, alebo osoby, proti ktorej sa vedie konanie o vypovedaní alebo vydaní*“.⁷ Zákaz svojvoľného zadržania je zákazom absolútnym a bezpodmienečným v súlade s normami medzinárodného obyčajového práva (*jus cogens*)⁸ a z ktorých nie sú možné nijaké výnimky, a povinnosťou všetkých štátov je chrániť, vyšetriť a postihovať jeho používanie (*erga omnes*), ako je stanovené aj v článku 9 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach⁹ a súvisiacej judikatúry, článku 6 Charty základných práv Európskej únie¹⁰ a v národných ústavách a zákonoch jednotlivých členských štátov.

V prípade zadržania štátnych príslušníkov tretích krajín na území členského štátu EÚ, v súlade s článkom 5 ods. 2 Dohovoru musí byť „*každý, kto je zatknutý, bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, oboznámený s dôvodmi svojho zatknutia a s každým obvinením proti nemu*.“¹¹ Každý cudzinec zaistený na území členského štátu EÚ má právo na komunikáciu v rámci úradného styku s príslušnými orgánmi v jazyku, ktorému rozumie. Členský štát má teda povinnosť zabezpečiť tlmočníka s cieľom zaistenia štandardného postupu konania, t. j. aby štátny príslušník tretej krajiny v rámci všetkých procesných úkonov rozumel tlmočenému jazyku a mohol v ňom komunikovať. Ide predovšetkým o prípady, keď štátny príslušník tretej krajiny požiada pri vstupe na územie členského štátu o azyl. Otázkou však ostáva, či je uvedená procesná záruka aplikovateľná v prospech štátneho príslušníka tretej krajiny iba v prípadoch nevyhnutného tlmočenia pred príslušnými orgánmi, alebo je možné toto právo aplikovať aj na preklad písomností v konaní pred príslušnými orgánmi, resp. súdmi, a to predovšetkým v prípadoch, ak ide o udelenie pokút. Otvorenou ostáva aj otázka tlmočenia do materinského jazyka, ktorého sa dožadujú v konaní o azyle práve dotknutí štátni príslušníci tretích krajín (pre podrobnejšie informácie pozri rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva).

⁶ Bližšie pozri: Čl. 5 ods. 2 Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

⁷ Čl. 5 ods. 1 písm. f) Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

⁸ V súlade s čl. 53 Viedenského dohovoru z roku 1969 sú normy kogentného charakteru vymedzené ako normy „všeobecného medzinárodného práva, prijaté a uznané medzinárodným spoločenstvom štátov ako celkom za normy, od ktorých nie je dovolené sa odchýliť, a ktoré možno zmeniť len novými normami všeobecného medzinárodného práva rovnakej povahy“.

⁹ Pozri: Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach.

¹⁰ Pozri: Charta základných práv Európskej únie.

¹¹ Pozri: Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

1 Prísnosť trestov pri neoprávnenom prechode štátnej hranice vo vybraných krajinách EÚ

Nelegálne prechodenie štátnej hranice, resp. nelegálny vstup na územie členského štátu je zo strany členských štátov EÚ „sankcionovaný v medziach vnútroštátneho práva, ktorým sa v odôvodnených prípadoch zasahuje do základných práv a slobôd cudzincov najmä inštitútom zaistenia.“¹² Väčšina krajín EÚ však považuje nelegálne prechodenie štátnej hranice za trestný čin. Balga konštatuje, že „vstup alebo pobyt cudzincov na územie štátu pobytu, ktorí nespĺňajú alebo prestali spĺňať podmienky na vstup alebo pobyt, stanovené právnymi normami alebo medzinárodnými dohodami, ktorými je hostiteľský štát viazaný a v rámci tejto právnej skutočnosti svojimi štátnymi orgánmi aplikuje systém sankcií voči takýmto cudzincom.“¹³ Pokiaľ ide o ukládanie trestov za trestný čin nelegálneho prechodenia hraníc, jednotlivé krajiny využívajú širokú škálu trestov vrátane vyhostenia, pokút, zadržania, verejnoprospešných prác a uväznenia na rôzne obdobie. Dĺžka trestu odňatia slobody sa môže pohybovať od niekoľkých mesiacov až do pätnástich rokov, spravidla je dĺžka odňatia slobody jednotlivca závislá od okolností, za ktorých k nelegálnemu vstupu na územie štátu došlo. Väčšina krajín ustanovuje prísnejšie tresty v prípade, že nelegálni migranti boli ozbrojení, použili násilie alebo hrozbu použitia sily, využili motorové vozidlá na prechodenie hranice alebo poškodili súkromný majetok pri nelegálnom vstupe do krajiny. V niektorých jurisdikciách sa považuje nelegálny vstup skupiny jednotlivcov za závažnejší trestný čin, a preto je za skupinové nelegálne prechodenie hranice ukladaný prísnejší trest v porovnaní s trestom za nelegálne prechodenie hranice jednotlivcom.

Medzi krajiny, ktoré ukládajú iba občianske alebo správne sankcie, patria aj Česká republika a Slovenská republika. Zároveň je však nevyhnutné poznamenať, že aj v týchto krajinách môžu byť v prípade prítiažujúcich okolností uložené trestné sankcie.

Krajiny často oslobodia neregistrovaných účastníkov od sankcií, keď žiadajú o azyl alebo majú nárok na medzinárodnú ochranu. V časti „Doplňujúce informácie“ tabuľky 1 sú uvedené podrobnejšie informácie.

Tabuľka 1 Prehľad aktuálne ukladaných trestov za neoprávnené prechodenie hranice vo vybraných členských štátoch EÚ

Krajina	Je neoprávnené prechodenie hranice trestným činom?	Ukladaný trest vrátane administratívnych sankcií	Vnútroštátna legislatíva, na základe ktorej je trest ukladaný	Doplňujúce informácie
ČESKÁ REPUBLIKA	Nie	x	Trestný zákon republiky 2009, § 339, https://perma.cc/S8DW-KURR (česky).	Za nelegálne prechodenie hraníc hrozí trest odňatia slobody na 1 až 5 rokov, iba ak bol spáchaný za použitia násillia alebo s hrozbou použitia násillia.
GRÉCKO	Áno	Pokuta a trest odňatia slobody	Zákon 3386/2005, čl. 83 ods. 1 a 76 ods. 1 písm. B) v	Osoby, ktoré nie sú nebezpečné alebo

¹² ĎORKO, J. 2016. Príčiny a dôsledky zvýšenej migrácie z hľadiska cudzineckej polície. In: MARCZYOVÁ, K. - MEDELSKÝ, J. - ODLER, R. a kol. 2016. *Aktuálne problémy migrácie v Európe a jej ľudskoprávna dimenzia*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakladateľstve Eva Rozkotová, s. 187.

¹³ BALGA, J. 2003. *Teória služby cudzineckej polície*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, s. 49.

	najmenej na 3 mesiace, vyhostenie s väzbou alebo bez nej.	platnom znení, https://perma.cc/X3FJ-VZTD ; Zákon 3907 [2011] čl. 22, https://perma.cc/Z7E3-UXRY .	môžu byť vystavené riziku, môžu byť požiadané, aby sa sami vrátili do krajiny pôvodu do max. 30 dní. Vyhostenie je zakázané, ak bola osoba uznaná za utečenca alebo požiadala o azyl.
NEMECKO	Áno	Odňatie slobody až na 1 rok alebo pokuta.	Zákon o pobyte [AufenthG] v znení neskorších predpisov, § 95 ods. 1, č. 3 (pokuty) & § 95, ods. 5 (výnimka z azylu), http://perma.cc/866U-3XR6 .
SLOVENSKÁ REPUBLIKA	Nie	Pokuta.	Zákon č.404 / 2011 Z. z. o pobyte cudzincov, § 116, https://perma.cc/5RRZ-XBRW (v slovenčine).
ŠVÉDSKO	Áno	Peňažné pokuty alebo až šesť mesiacov alebo jeden rok väzenia v závislosti od zločinu.	20 kap. 1 - 4 §§; 7-8 §§ Zákon o cudzincoch (Utlänningslag (SFS) 2005: 716), https://perma.cc/9AQT-REKU . Neoprávnený vstup mimo schengenského priestoru sa trestá peňažnými pokutami alebo trestom odňatia slobody až na jeden rok. Prítomnosť vo Švédsku bez náležitej dokumentácie podlieha peňažnej pokute. V prípade vrátenia sa do Švédska v rozpore s rozhodnutím o vyhostení, hrozí osobe trest odňatia slobody až na jeden rok, alebo peňažné pokuty, ak sa čin považuje za „trestný čin v menšej miere“ (ringa brott). Sankcie sa nevzťahujú na osoby, ktoré včas požiadajú o azyl.
TALIANSKO	Nie	Pokuta; prípadne odňatie slobody na 5 až 15 rokov a pokuta v prípade príťažujúcich okolností.	Legislatívny výnos z 25. júla 1998, č. 286 Konsolidované znenie ustanovení týkajúcich sa imigračnej disciplíny a pravidiel o stave cudzinca, čl. 10-bis (1), 12 (3), G.U. 18. augusta 1998, https://perma.cc/S6K9-MKAG . Sankcie za nelegálny vstup osôb, ktoré nie sú občanmi EÚ, návrat po vyhostení, návrat predtým vyhostených občanov EÚ a pobyt po uplynutí platnosti povolenia na pobyt. (Luigi Modaffari, Ingressione illegale nel Territorio dello Stato, Altalex (18. septembra 2009),

<https://perma.cc/ADA7-M35Y>.) Pokuty sa zvýšia, ak existujú prítiažujúce okolnosti, ako sú definované v zákone.

Zdroj: Globálne riaditeľstvo pre právny výskum¹⁴

Napriek primárnemu predpokladu, že krajiny, ktoré sú najviac vystavené migračným vlnám, t. j. Taliansko a Grécko ako krajiny v systéme hotspotov a Nemecko a Švédsko ako cieľové krajiny štátnych príslušníkov tretích krajín, prekvapujúcou skutočnosťou je predovšetkým prípad Talianska, ktoré (podobne ako Slovenská republika a Česká republika) nepovažuje neoprávnené prekročenie štátnej hranice za trestný čin, ale za priestupok. V záujme zvýšenej ochrany štátnej hranice Talianska, ktoré je kontinuálne vystavené vysokému počtu migrantov je predpoklad kriminalizácie neoprávneného prekročenia štátnej hranice vysoko pravdepodobný aj s ohľadom na skutočnosť, že Taliansko je jednou z krajín, ktoré sú v rámci Schengenského priestoru zodpovedné za ochranu vonkajšej hranice. Na tomto mieste je zároveň potrebné upozorniť na skutočnosť, že rovnakou mierou zodpovednosti za vonkajšiu hranicu Schengenského priestoru zodpovedá aj Slovenská republika, ktorá taktiež (podobne ako Taliansko) považuje neoprávnené prekročenie štátnej hranice za priestupok. Podobnosť vnútroštátnych právnych poriadkov Slovenskej republiky a Českej republiky je aj v uvedenej oblasti evidentná, keďže Česká republika dopĺňa pomyselný zoznam krajín, ktoré nepovažujú neoprávnené prekročenie štátnej hranice za trestný čin. Česká republika je však krajinou, ktorá nie je priamo zodpovedná za ochranu vonkajšej hranice Schengenského priestoru (pozri obrázok 1). V prípade Nemecka, Grécka a Švédska sa potvrdil predpoklad kriminalizácie neoprávneného prekročenia štátnej hranice aj s ohľadom na ochranu hraníc v rámci Schengenského priestoru, keďže všetky z uvedených krajín považujú neoprávnené prekročenie štátnej hranice za trestný čin. Zároveň, kriminalizáciou nelegálneho vstupu na svoje územie prispievajú k účinnej ochrane vonkajších hraníc v rámci Schengenského priestoru, keďže vyššie tresty za uvedený trestný čin sú zväčša vnímané ako opatrenia, ktoré odrádzajú potenciálnych narušiteľov/páchateľov od spáchania uvedeného trestného činu.

Vo väčšine uvádzaných krajín však platí, že ak osoba, resp. štátny príslušník tretej krajiny požiada pri vstupe do krajiny o azyl, nie je možné štátneho príslušníka tretej krajiny z krajiny vyhostiť (pre podrobnejšie informácie pozri predovšetkým právnu úpravu Nemecka, Grécka a Švédska). Na tomto mieste je však nevyhnutné upozorniť na skutočnosť, že: „*Základným predpokladom poskytnutia ochrany práva na azyl je vyhlásenie cudzinca o tom, že žiada o priznanie azylu.*“¹⁵

Zároveň je nevyhnutné poznamenať, že v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí požiadajú v krajine vstupe o azyl, majú v zmysle Dohovoru garantovanú ochranu na medzinárodnej úrovni. S uvedeným súvisí predovšetkým zákaz diskriminácie podľa článku 14 nasledovne: „*Užívanie práv a slobôd priznaných týmto Dohovorom sa musí zabezpečiť bez diskriminácie založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie.*“¹⁶ Medzi práva, ktoré sú

¹⁴ Criminalization of Illegal Entry Around the World. LL File No. 2019-018034.

¹⁵ MARCZYOVÁ, K. - MEDELSKÝ, J. - ODLER, R. a kol. 2016. *Aktuálne problémy migrácie v Európe a jej ľudskoprávna dimenzia*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakladateľstve Eva Rozkotová, s. 67.

¹⁶ Čl. 14 Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

garantované nie len na medzinárodnej, ale aj na európskej úrovni, konkrétne v rámci Dohovoru je aj právo na poskytnutie tzv. jazykovej pomoci na trovy štátu, do ktorého štátni príslušníci tretích krajín prichádzajú.

Obrázok 1 Hranice Schengenského priestoru¹⁷

2 Konanie o udelenie azylu a právo komunikovať vo svojom jazyku

Konanie o udelenie azylu je na území členských štátov upravené v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 604/2013 z 26. júna 2013, ktorým sa stanovujú kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o medzinárodnú ochranu podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo osobou bez štátnej príslušnosti v jednom z členských štátov, pričom pri rozhodovaní o tom, kedy sa bude považovať žiadosť o azyl za podanú, by sa mali uplatňovať zásady vyjadrené v súlade s článkom 20 ods. 2 predmetného nariadenia:

2. Žiadosť o medzinárodnú ochranu sa považuje za podanú, keď je príslušným orgánom dotknutého členského štátu doručené tlačivo podané žiadateľom alebo správa, ktorú vypracovali orgány. Ak žiadosť nie je podaná písomne, čas, ktorý uplynie medzi vyhlásením úmyslu a prípravou správy, by mal byť čo najkratší.¹⁸

¹⁷ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

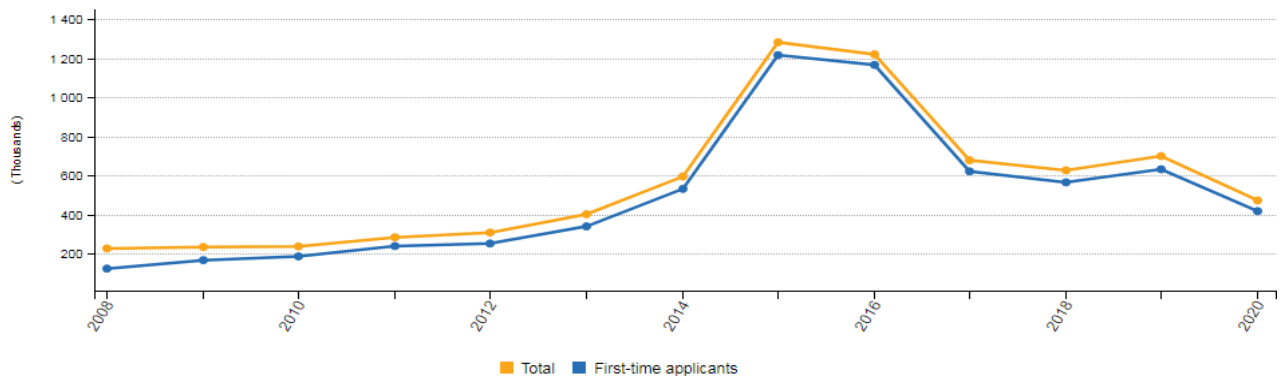
¹⁸ Článok 20 ods. 2 Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 604/2013 z 26. júna 2013, ktorým sa stanovujú kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti

Napriek celosvetovej pandemickej situácii súvisiacej so šírením vírusu COVID-19 a následnými obmedzeniami mobility obyvateľstva, za rok 2020 bolo na území členských štátov EÚ podaných celkovo 416 600 žiadostí o medzinárodnú ochranu (pozri obrázok 2), pričom v uvedenom referenčnom období sa každá žiadosť osoby, ktorá je predmetom žiadosti o azyl, započítava iba raz, preto sa opakované žiadosti nezaznamenávajú, ak bola prvá žiadosť podaná v rovnakom referenčnom období.

Počet žiadateľov o azyl a počet prvostupňových rozhodnutí v rovnakom referenčnom období sa líšia. Je to z dôvodu časového posunu medzi dátumom podania žiadosti o azyl a dátumom rozhodnutia o žiadosti o azyl. Trvanie tohto oneskorenia sa môže značne líšiť v závislosti od vnútroštátneho azylového konania a administratívnej záťaže. Žiadosť o azyl podaná v jednom referenčnom období môže preto viesť k rozhodnutiu v neskoršom období, zatiaľ čo niektoré rozhodnutia o azyloch hlásené za dané obdobie sa môžu týkať žiadostí podaných v predchádzajúcich referenčných obdobiach.

Obrázok 2 Prehľad o počte podaných žiadostí o azyl na území členských štátov EÚ v rozmedzí rokov 2008 - 2020¹⁹

Asylum applications (non-EU) in the EU Member States, 2008–2020

Total: 2008 - 2014: Croatia not available.

First-time applicants: 2008: Bulgaria, Greece, Spain, France, Croatia, Lithuania, Luxembourg, Hungary, Austria, Romania, Slovakia and Finland not available. 2009: Bulgaria, Greece, Spain, Croatia, Luxembourg, Hungary, Austria, Romania, Slovakia and Finland not available. 2010: Bulgaria, Greece, Croatia, Luxembourg, Hungary, Austria, Romania and Finland not available.

2011: Croatia, Hungary, Austria and Finland not available. 2012: Croatia, Hungary and Austria not available. 2013: Austria not available.

eurostat

Neoddeliteľnou súčasťou azylového konania, ktorá má priamy a častokrát rozhodujúci vplyv na komunikáciu medzi príslušnými vnútroštátnymi orgánmi jednotlivých členských štátov EÚ je poskytovanie jazykovej pomoci. Pokiaľ ide o žiadateľov o medzinárodnú ochranu (azyl)²⁰, každý žiadateľ musí porozumieť každej fáze procesu, aby mohol poskytnúť príslušným orgánom všetky relevantné informácie a tie následne boli schopné posúdiť a zohľadniť všetky skutočnosti nevyhnutné pre posúdenie individuálneho prípadu žiadateľa²¹. Poskytovanie jazykovej pomoci štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí prichádzajú na územie členských štátov je výzvou, s ktorou sa pasuje väčšina členských štátov, a to nielen s ohľadom na skutočnosť, že štandardy v tejto oblasti sa v jednotlivých členských štátoch rôznia, ale taktiež s ohľadom na skutočnosť, že v prípadoch, keď žiadateľ o azyl hovorí iba

o medzinárodnú ochranu podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo osobou bez štátnej príslušnosti v jednom z členských štátov.

¹⁹ Eurostat: Asylum applications in the EU Member States, 2008 – 2020. [online] Dostupný z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_statistics

²⁰ Pre bližšie informácie pozri: Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/32/EÚ z 26. júna 2013 o spoločných konaniach o poskytovaní a odnímaní medzinárodnej ochrany (prepracované znenie).

²¹ Bližšie pozri: Rozsudok ESLP v prípade Čonka v. Belgicko, rozsudok č. 51564/99.

svojím materinským jazykom, ktorý patrí medzi málo rozšírené jazyky, zabezpečenie tlmočníka, resp. prekladateľa do málo rozšírených jazykov býva vo väčšine krajín problematické,²² a to napriek skutočnosti, že jazyková bariéra nesmie byť prekážkou v konaní o udelení azylu a taktiež nesmie ovplyvniť ľudské práva štátnych príslušníkov tretích krajín a rozhodnutie vnútroštátnych orgánov o pobyte štátnych príslušníkov tretích krajín na ich území. Podobne, aj informácie o opravných prostriedkoch by mali byť k dispozícii v jazyku, ktorému štátny príslušník tretej krajiny rozumie alebo o ktorom sa dá odôvodnene predpokladať, že mu rozumie. V prípade nárokov cudzincov zdržiavajúcich sa na území členských štátov o poskytnutie informácií v materinskom jazyku, Európsky súd pre ľudské práva podporil odvolania dotknutých cudzincov, ktorí napadli poskytovanie jazykovej pomoci v jazyku inom ako ich materinskom – napríklad v rozsudku *Vizgirda proti Slovinsku* z 28. 8. 2018.²³

Odpoveď na otázku ohľadom poskytovania informácií v písomnej alebo ústnej forme, závisí od rozhodnutia prijímajúceho členského štátu. Keďže tlmočnicke a prekladateľské služby sa poskytujú štátnym príslušníkom tretích krajín bezplatne a členské štáty sú zodpovedné za všetky náklady spojené s týmito službami, aj výber tlmočníkov vykonávajú vnútroštátne orgány dotknutých krajín. Je na rozhodnutí členského štátu, či poskytne písomný preklad príslušných informácií alebo ústny výklad, pokiaľ je obsah poskytovaných informácií zrozumiteľný pre štátneho príslušníka tretej krajiny a rozumie svojej súčasnej právnej situácii. Ustanovenie v článku 5 prepracovanej smernice o podmienkach prijímania 2013/33/EÚ vyžaduje, aby členské štáty vynaložili primerané úsilie na zabezpečenie prekladu do jazyka, ktorému dotknutá osoba skutočne rozumie, pričom absencia/nedostupnosť tlmočníkov do konkrétneho jazyka nie je dôvodom pre neposkytnutie predmetných informácií. V prípadoch mimoriadne zriedkavých jazykov, pre ktoré existuje objektívny nedostatok tlmočníkov, môže byť vo výnimočných prípadoch uznaná výnimka. Členské štáty však majú povinnosť poskytnúť relevantné informácie týkajúce sa konania o azyle v najmenej piatich jazykoch, ktoré najčastejšie používajú alebo ktorým rozumejú nelegálni migranti vstupujúci na územie dotknutého členského štátu.

3 Právo na tlmočníka a právo na preklad písomností

Štátny príslušník tretej krajiny, ktorý uplatňuje svoje práva v krajine, v ktorej je zaistený/zadržaný v súvislosti s neoprávneným prekročením štátnej hranice, má možnosť na to, aby uplatňoval svoje práva účinne a efektívne, požiadať o poskytnutie tzv. jazykovej pomoci, resp. jazykovej asistencie, ktorú štát poskytuje vo forme tlmočnických a prekladateľských služieb. Garancia konať pred príslušnými orgánmi vo svojom jazyku tvorí integrálnu súčasť práva na vnútroštátnej úrovni uvádzaných štátoch, ale taktiež na európskej, či medzinárodnej úrovni. S ohľadom na skutočnosť, že všetky zo skúmaných krajín sú členskými štátmi EÚ, medzi východiskové dokumenty EÚ pre príslušné orgány, zaoberajúce sa pobytom príslušníkov tretích krajín na území členských štátov a stanovením pravidiel komunikácie s nimi, patria predovšetkým: Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/32/EÚ z 26. júna 2013 o spoločných konaniach o poskytovaní a odnímaní medzinárodnej ochrany, Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/115/ES zo 16. decembra 2008 o spoločných normách a postupoch

²² Pozri: Správa Európskej rady pre utečencov a exilantov o implementácii hotspotov v Taliansku a Grécku pod názvom: The Implementation of the hotspots in Italy and Greece: A study.

²³ Rozsudok ECHR 283(2018) z 28. 8. 2018 Interpreting in Russian for a Lithuanian in Slovenia violated fair trial right.

členských štátov na účely návratu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na ich území, Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 439/2010 z 19. mája 2010, ktorým sa zriaďuje Európsky podporný úrad pre azyl. V súlade s uvádzanými dokumentmi má cudzinec²⁴ zaistený na území členských štátov právo na jazykovú asistenciu/tlmočníka pre potreby úradnej komunikácie v prípade, ak cudzinec neovláda jazyk krajiny, v ktorej je zaistený, na komunikačnej úrovni. Na základe tohto nároku je nevyhnutné, aby členský štát zabezpečil prítomnosť tlmočníka/prekladateľa a aby bol zaistený štandardný postup konania, t. j. štátny príslušník tretej krajiny v rámci všetkých procesných úkonov rozumel tlmočenému jazyku a mohol v ňom komunikovať. Právna úprava týkajúca sa noriem a postupov v oblasti komunikácie v rámci úradného styku je pri štátnych príslušníkoch tretích krajín vo všetkých zmienovaných krajinách obdobná, keďže ide o členské štáty EÚ, ktoré sa riadia spoločnou európskou legislatívou.

Napriek uvedeným skutočnostiam je možné právo na tzv. jazykovú pomoc/asistenciu rozdeliť na nasledovné:

- právo na tlmočníka v konaní pred príslušnými orgánmi;
- právo na preklad písomností v konaní pred príslušnými orgánmi.

3.1 Právo na tlmočníka

Právo na tlmočenie je ukotvené v článku 2 ods. 1 a 2 Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní (ďalej len „Smernica 2010/64/EÚ“) nasledovne:

1. *Členské štáty zabezpečia, aby sa podozrivým alebo obvineným osobám, ktoré nehovoria jazykom príslušného trestného konania alebo mu nerozumejú, bezodkladne poskytlo tlmočenie počas trestného konania pred vyšetrovacími a justičnými orgánmi vrátane policajného výsluchu, všetkých súdnych pojednávaní a akýchkoľvek potrebných predbežných pojednávaní.*
2. *Členské štáty zabezpečia, aby tam, kde je to potrebné na zabezpečenie spravodlivého procesu, bolo k dispozícii tlmočenie komunikácie medzi podozrivými alebo obvinenými osobami a ich právnym zástupcom v priamej súvislosti s akýmkoľvek výsluchom alebo pojednávaním počas konania alebo s podaním opravného prostriedku alebo inými procesnými žiadosťami.²⁵*

Podoba práva každého štátneho príslušníka tretej krajiny na tlmočníka, pokiaľ vyhlási, že nerozumie jazyku, v ktorom sa vedie konanie, explicitne upravuje len právo na tlmočníka. Podľa právnej teórie je však možné pod uvedené právo zahrnúť aj právo oboznámiť sa s dokumentmi významnými pre konanie, ak sú v jazyku, ktorý daná osoba neovláda, keďže zmyslom uvedeného práva je umožniť každému komunikáciu v konaní, ak nie je spôsobilý dorozumieť sa v jazyku, v ktorom je konanie vedené. Na tomto mieste je však dôležité upozorniť, že v súlade s ods. 22 Smernice 2010/64/EÚ toto právo umožňuje, ale nezaručuje štátnemu príslušníkovi tretej krajiny tlmočenie výhradne v materinskom jazyku.

²⁴ *Poznámka autora:* Pre potreby predkladanej štúdie chápeme pojem cudzinec ako synonymný výraz k pojmu štátny príslušník tretej krajiny.

²⁵ Článok 2 ods. 1 a 2 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní.

(22) Tlmočenie a preklad podľa tejto smernice by sa mali zabezpečiť v rodnom jazyku podozrivých alebo obvinených osôb alebo v akomkoľvek inom jazyku, ktorým hovoria alebo mu rozumejú, s cieľom umožniť im plne uplatniť ich právo na obhajobu a s cieľom zabezpečiť spravodlivý proces.²⁶

Na základe vyššie uvedeného teda postačí, ak pôjde o tlmočenie v jazyku, v ktorom je osoba schopná komunikovať a porozumie obsahu konania. V praxi ide zvyčajne o umožnenie konať v niektorom zo svetových jazykov. Avšak nevyhnutnou podmienkou vzniku práva na tlmočníka je vyhlásenie osoby, že neovláda jazyk, v ktorom sa vedie konanie pred príslušnými orgánmi. Ak oprávnená osoba takéto vyhlásenie neurobí, nemôže sa následne domáhať porušenia tohto práva.

Členské štáty EÚ, ktoré kriminalizujú neoprávnené prekročenie štátnej hranice v intenciách svojej vnútroštátnej právnej úpravy (pre potreby predkladanej štúdie ide o Nemecko, Grécko a Švédsko) sú teda povinné zabezpečiť pre potreby konania pred súdom (a teda aj príslušnými orgánmi vrátane policajných orgánov) tlmočnicke služby s ohľadom na komunikačné schopnosti štátneho príslušníka tretej krajiny vstupujúceho na územie dotknutého členského štátu. Výber tlmočníka a rozhodnutie o jazyku, v ktorom bude konanie realizované ostáva v kompetencii dotknutého členského štátu.

3.2 Právo na preklad písomností

Zároveň, právo konať vo svojom jazyku zahŕňa aj právo strany robiť písomné podania vo svojom jazyku a právo na preklad písomností ostatných strán konania. V súlade so Smernicou 2010/64/EÚ je právo na preklad relevantných častí dokumentov v rámci konania zárukou spravodlivého konania, keďže:

(30) Na zaručenie spravodlivého procesu je potrebné, aby sa základné dokumenty alebo aspoň ich relevantné časti pre podozrivé alebo obvinené osoby prekladali v súlade s touto smernicou. Určité dokumenty by sa mali na tento účel vždy považovať za základné, a preto by sa mali preložiť, napríklad každé rozhodnutie, ktorým sa osoba pozbavuje osobnej slobody, každé obvinenie alebo obžaloba a každý rozsudok. Príslušné orgány členských štátov by na základe vlastného návrhu alebo na žiadosť podozrivých alebo obvinených osôb alebo ich právneho zástupcu mali rozhodnúť, ktoré iné dokumenty sú základné na zaručenie spravodlivého procesu a mali by sa preto tiež preložiť.²⁷

Povinnosť zabezpečiť preklad týchto písomností zaťažuje dotknuté členské štáty, keďže strana, ktorá neovláda jazyk prijímajúcej krajiny je oprávnená urobiť podanie alebo predložiť listinný dôkaz vo svojom jazyku bez toho, aby súčasne zabezpečila aj jeho preklad. Dotknutý štát je zároveň povinný stranám zabezpečiť rovnaké možnosti uplatnenia ich práv a umožniť strane konať vo svojom jazyku. Otázkou však ostáva, či právo na preklad základných dokumentov, resp. ich relevantných častí zahŕňa aj právo strany na preklad písomností príslušných orgánov, teda tých písomností, ktoré vypracovali príslušné orgány, predovšetkým rozhodnutia, uznesenia a podobne, ale aj písomnosti akými je napríklad výzva súdu na zaplatenie poplatku. Ide o kľúčovú otázku predovšetkým v prípadoch dotknutých členských krajín, ktoré v rámci svojich vnútroštátnych právnych poriadkov považujú

²⁶ Ods. 22 Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní.

²⁷ Ods. 30 Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní.

neoprávnené prekročenie štátnych hraníc za priestupok, ktorý je riešený v rámci správneho konania.

Právo na písomný preklad dokumentov je prítomný v práve EÚ už istý čas, minimálne od rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade *Kamasinski proti Rakúsku* z roku 1989.²⁸ Z dostupných rozsudkov je možné ohľadom práva na preklad relevantných dokumentov, resp. ich častí vyvodiť nasledovné závery:

1. ak sa preukáže, alebo existujú dôvody domnievať sa, že obvinený nemá dostatočné znalosti jazyka, v ktorom sú poskytované informácie zo strany príslušných orgánov, má dotknutá osoba nárok na preklad dokumentácie súvisiacej s jej prípadom – bližšie pozri rozsudky vo veci *Brozicek proti Taliansku*, *Tabai proti Francúzsku*;
2. napriek skutočnosti, že nikde nie je záväzne stanovená povinnosť príslušných orgánov poskytovať relevantné informácie v písomnej forme alebo vo forme prekladu pre cudzinca, ktorý neovláda jazyk dotknutej krajiny na komunikatívnej úrovni, nevyhnutnosť informovať dotknutú osobu v jazyku, ktorému rozumie je v takýchto prípadoch prioritou – bližšie pozri rozsudky *Kamasinski proti Rakúsku*, *Hermi proti Taliansku*;
3. informácie o poplatkoch a pokutách je možné poskytnúť aj ústne – bližšie pozri rozsudky *Kamasinski proti Rakúsku*, *Husain proti Taliansku*;
4. zároveň však dotknutá osoba nemá právo na úplný preklad spisu, ktorý sa ho týka – bližšie pozri rozsudok *X. proti Rakúsku*;
5. náklady, ktoré vzniknú pri výklade obvinenia, musí znášať štát v súlade s článkom 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru, ktorý zaručuje právo na bezplatnú pomoc tlmočníka – bližšie pozri rozsudok *Luedicke, Belkacem a Koç proti Nemecku*.

Z dostupných rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva teda vyplýva, že v prípade štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý nemá dostatočnú znalosť jazyka krajiny, ktorý je úradným jazykom krajiny, a teda aj komunikačným nástrojom, vo vzťahu k príslušným orgánom, sú príslušné orgány povinné poskytnúť dotknutej osobe informácie v rodnom jazyku, prípadne v jazyku, ktorému dotknutá osoba preukázateľne rozumie, pričom právo na preklad dokumentov a písomností je v prípade poplatkov a pokút možné realizovať aj ústne a dotknutá osoba zároveň nemá právo na úplný preklad spisu, t. j. všetkých dokumentov a písomností, ktoré tvoria súčasť spisu. V praxi sú uvedené typy dokumentov, napr. rozhodnutia o deliktuálnej zodpovednosti, častokrát tlmočené pre potreby štátnych príslušníkov tretích krajín ústne alebo vysvetlené dotknutým cudzincom právnym zástupcom, ktorý ich v predmetnom konaní zastupuje.

Záver

Podstatou a zmyslom práva na jazykovú pomoc/asistenciu je zabezpečiť každému účastníkovi konania pred súdom, iným štátnym orgánom alebo orgánom verejnej moci tlmočenie/preklad do jazyka, v ktorom sa vedie konanie z akéhokoľvek iného jazyka. Oprávnená osoba tak môže v konaní pred súdom, iným štátnym orgánom alebo orgánom

²⁸ Bližšie pozri: http://www.hrcr.org/safrica/arrested_rights/kamansinski_austria.html

verejnej správy komunikovať v ktoromkoľvek jazyku, ktorý je rozdielny od jazyka, v ktorom sa vedie konanie. Prostredníctvom článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru sa každému (teda aj cudzincovi, resp. štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, ktorý neoprávnene prekročí štátnu hranicu dotknutej krajiny), kto vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa vedie konanie (napr. aj v prípade priestupkového konania pred príslušným policajným útvarom/orgánom v súvislosti s rozhodovaním o priestupku), zaručuje právo na tlmočníka. Právo na poskytnutie tlmočníka je však podmienené vyhlásením účastníka konania, že neovláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie. Zároveň je však nevyhnutné zdôrazniť, že na základe Dohovoru, pri porušení práva na poskytnutie tlmočníka je zvyčajne taktiež porušené právo cudzinca na spravodlivý proces, ktoré mu vyplýva z článku 5 ods. 1 písm. a) a e), článku 5 ods. 2 a článku 6 ods. 1 Dohovoru ako aj právo byť bezodkladne informovaný v jazyku zrozumiteľnom pre dôvody väzby a o obvinení vznesenému proti nemu. Taktiež nie menej podstatnou skutočnosťou je aj veľmi časté paralelné porušenie článku 13, t. j. práva na účinný opravný prostriedok a článku 14, t. j. zákazu diskriminácie.

Uvedené znenie článkov Dohovoru tvorí základ právneho rámca pre poskytovanie jazykovej pomoci pre potreby štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí neoprávnene prekročia štátne hranice členských štátov EÚ. Poskytovanie služieb tlmočníka je explicitne ukotvené nielen na medzinárodnej, či európskej úrovni, ale taktiež v rámci sekundárnej legislatívy EÚ a vo vnútroštátnych právnych predpisoch jednotlivých členských štátov. Výhodiskom pre poskytovanie prekladateľských služieb, najmä pokiaľ ide o preklad písomností relevantných pre potreby dotknutých členských štátov alebo štátnych príslušníkov tretích krajín, sú predovšetkým vnútroštátne právne predpisy dotknutých štátov a rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva. Vo väčšine prípadov je písomná informácia, napr. rozhodnutie o deliktuálnej zodpovednosti, poskytované v úradnom jazyku dotknutej krajiny, a to najmä v prípadoch, ak v rámci konania je cudzinec ústne oboznámený s obsahom konania (za prítomnosti tlmočníka alebo bez prítomnosti tlmočníka, ale v prítomnosti osoby, ktorá ovláda jazyk štátneho príslušníka tretej krajiny na komunikačnej úrovni, prípadne ovláda jazyk, ktorému štátny príslušník tretej krajiny rozumie, t. j. niektorý zo svetových jazykov), a teda príslušné orgány nemajú povinnosť zabezpečiť preklad samotného spisu, resp. ani častí dokumentov, ktoré tvoria súčasť spisu. Predmetné časti spisu, resp. samostatné dokumenty, má však cudzinec možnosť dať preložiť prekladateľovi do jazyka, ktorému rozumie, na svoje vlastné náklady. Zároveň je však nevyhnutné poznamenať, že rovnako má aj možnosť využiť opravné prostriedky a podať napríklad odvolanie vo svojom materinskom jazyku, ktorý nemusí byť zhodný s jazykom dotknutého členského štátu. V takom prípade dotknutá krajina nemá inú možnosť ako dať preložiť predkladané dokumenty do úradného jazyka krajiny na náklady štátu, či už ide o konanie pred súdom alebo správne konanie. V tejto súvislosti však aj Nováková upozorňuje na skutočnosť, že *„aplikačné problémy vyplývajúce z povinnosti zabezpečiť k vykonaniu úkonu s cudzincom tlmočníka, spočívajú najmä v nedostatku kvalifikovaných, jazykovo vzdelaných, schopných, zručných a skúsených tlmočníkov.“*²⁹

Napriek snahe o zjednotenie postupov v rámci členských štátov EÚ aj v oblasti poskytovania jazykovej pomoci pre štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí prichádzajú na územie dotknutých členských štátov neoprávnene, nejednotnosť už na úrovni klasifikácie neoprávneného prekročenia štátnej hranice, t. j. ide buď o trestný čin alebo priestupok, významne ovplyvňuje interpretáciu práva štátneho príslušníka tretej krajiny na komunikáciu v jazyku, ktorému rozumie, či už v ústnej alebo písomnej forme. Odlišnú úpravu uvedeného

²⁹ NOVÁKOVÁ, I. 2018. Náčrt komunikačných problémov s cudzincami v útvaroch policajného zaistenia pre cudzincov. In: *Polícia ako garant bezpečnosti*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, s.291.

práva na úrovni vnútroštátnych právnych predpisov dotknutých členských štátov sa doposiaľ nepodarilo zjednotiť ani s ohľadom na už existujúce a platné rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva. Na základe vyššie uvedených informácií môžeme konštatovať, že rozdielny stupeň kriminalizácie neoprávneného prekročenia štátnej hranice vo vybraných štátoch EÚ, neznamená, že sú štátne hranice jednotlivých členských štátov EÚ chránené vo vyššej miere formou vyšších trestov za nelegálny vstup na územie členského štátu, a to najmä s ohľadom na Taliansko, ktoré je krajinou zaradenou v systéme *hotspotov*, je vystavené migračným vlnám, t. j. zvýšenému počtu migrantov a za neoprávnené prekročenie štátnej hranice udeľuje pokutu, keďže neoprávnené prekročenie štátnej hranice nie je v Taliansku považované za trestný čin. Taktiež s ohľadom na ochranu hraníc Schengenského priestoru zo strany krajín, ktoré zabezpečujú ochranu vonkajších hraníc, by bolo optimálne zosúladiť pohľad na neoprávnené prekročenie štátnej hranice zo strany vnútroštátneho práva dotknutých členských štátov, keďže v súčasnosti rozdielnosť v kriminalizácii uvedeného prekročenia hraníc prispieva k vytváraniu únikových trás z pohľadu migrantov, ktorí zároveň využívajú nejednotný prístup práva dotknutých krajín v danej oblasti. Slovy Piknu: „*Je dôležitý prístup komplexného charakteru, ktorý by optimalizoval výhody legálnej migrácie a ponúkol ochranu potrebným osobám a súčasne s tým dôrazne riešil nelegálnu migráciu a zabezpečoval účinnú správu vonkajších hraníc Európskej únie.*“³⁰

Nedostatky v poskytovaní jazykovej pomoci potvrdzujú aj závery Ad hoc dotazníka Európskej komisie z 30. júna 2020 o identifikačných postupoch pri zisťovaní materinského jazyka u štátnych príslušníkov tretích krajín prichádzajúcich na územie členských štátov,³¹ ktorý upozorňuje na skutočnosť, že rozdielny prístup jednotlivých členských štátov aj v otázkach identifikácie jazyka prispieva k rôznorodým komplikáciám v komunikácii so štátnymi príslušníkmi tretích krajín, ktorí prichádzajú na územie EÚ. V súlade s konštatovaním Binderovej však môžeme konštatovať, že efektívnosť komunikácie ovplyvňujú rôzne faktory, pričom: „*Významnú úlohu pri dosahovaní cieľa komunikovaných informácií hrá jazyková vybavenosť, vedomosti a zručnosti zúčastnených osôb, ale v neposlednom rade aj ich postoje.*“³²

Na základe uvedených zistení možno konštatovať, že stanovenie minimálnych štandardizovaných postupov, ktoré by tvorili právny rámec pre poskytovanie informácií štátnym príslušníkom tretích krajín v jazyku, ktorému rozumejú, aj v rámci správneho konania, by výrazným spôsobom ovplyvnilo interpretáciu práva na komunikáciu vo svojom jazyku a poskytovanie jazykovej pomoci dotknutým cudzincom. Existujúcu snahu o zjednotenie postupov v oblasti identifikácie materinského jazyka cudzincov prichádzajúcich na územie členských štátov EÚ víta väčšina členských štátov (t. j. 23 členských štátov z celkového počtu všetkých členských štátov plus Nórsko). Snahu o zjednotenie uvedených postupov vyjadrili dotknuté štáty vo forme odpovedí v rámci už spomínaného Ad hoc dotazníka Európskej komisie.³³

³⁰ PIKNA, B. Nové strategické smery Unie pro prostor svobody, bezpečnosti a práva. In: *Policajná teória a prax*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, roč. 23, č. 2/2015, s. 135.

³¹ Bližšie pozri: Ad hoc Query on 2020.48 Part 2: Procedures for language identification by reception authorities.

³² BINDEROVÁ, M. 2020. Interkultúrna komunikácia v aplikácii základných ľudských práv ÚPZC Sečovce. In: *Význam Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jeho vplyv na dodržiavanie ľudských práv*. Zborník príspevkov. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave

³³ Bližšie pozri: Ad hoc Query on 2020.48 Part 2: Procedures for language identification by reception authorities.

Predkladaný príspevok je výstupom z projektu Akadémie Policajného zboru v Bratislave pod názvom Interkultúrna komunikácia so štátnymi príslušníkmi tretích krajín v zariadeniach (VYSK 241).

Literatúra

- BALGA, J. 2003. *Teória služby cudzineckej polície*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave.
- BINDEROVÁ, M. 2020. Interkultúrna komunikácia v aplikácii základných ľudských práv ÚPZC Sečovce. In: *Význam Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jeho vplyv na dodržiavanie ľudských práv*. Zborník príspevkov. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave.
- ĎORKO, J. 2016. Príčiny a dôsledky zvýšenej migrácie z hľadiska cudzineckej polície. In: *Aktuálne problémy migrácie v Európe a jej ľudskoprávna dimenzia*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakladateľství Eva Rozkotová.
- KRAUS, G. (pre DW.com - Sekcia EUROPE) Článok v angličtine pod názvom: *Turkey migration deal a 'stain on EU rights record'*. Dostupný [online] z: <https://www.dw.com/en/turkey-migration-deal-a-stain-on-eu-rights-record/a-56903392>
- MARCZYOVÁ, K. - MEDELSKÝ, J. - ODLER, R. a kol. 2016. *Aktuálne problémy migrácie v Európe a jej ľudskoprávna dimenzia*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakladateľství Eva Rozkotová.
- MARCZYOVÁ, K. 2020. Význam Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd pre postavenie národnostných menšín v Slovenskej republike. In: *Význam Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jeho vplyv na dodržiavanie ľudských práv*. Zborník príspevkov. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. s. 288.
- NOVÁKOVÁ, I. 2018. Náčrt komunikačných problémov s cudzincami v útvaroch policajného zaistenia pre cudzincov. In: *Polícia ako garant bezpečnosti*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave.
- NOVÁKOVÁ, I. et al. 2018 *Interkultúrna komunikácia so štátnymi príslušníkmi tretích krajín v útvaroch policajného zaistenia pre cudzincov*: Projekt. /Rieš. výsk. úl. Iveta Nováková, spolurieš. Martina Binderová, spolurieš. Petra Ferenčíková, spolurieš. Emil Semjan,, spolurieš. Patrik Ambrus, spolurieš. Jelena Ondrejkočičová, spolurieš. Klaudia Marczyová. [a i.]. 1. vyd. – Bratislava: Akadémia PZ – K jazykov, 2018. – 39 1.: dokumentácia 11 l.
- PIKNA, B. Nové strategické smery Unie pro prostor svobody, bezpečnosti a práva. In: *Policajná teória a prax*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, roč. 23, č. 2/2015, s. 132 – 142.
- ROSSATO, L. 2017. Migrant Inmates Mediating between Languages and Cultures. In: ANTONINI, R. - CIRILLO, L. - ROSSATO, L. - TORRESI, I. (eds) *Non-professional interpreting and translation: State of the Art and Future of an Emerging Field of Research*. John Benjamins Translation Library 129, vii, 415 pp. ISBN 9789027266088.
- SEMJAN, E. 2010. Aplikčné problémy realizácie tlmočenia a prekladu pri úkonoch v konaní týkajúcom sa administratívneho vyhostenia a zaistenia cudzinca. In: *Cudzie jazyky v Európskej únii*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave.
- Ad hoc dotazník za rok 2020. Časť 2: Postupy pre identifikáciu materinského jazyka uplatňované orgánmi prijímajúcej krajiny. Dostupný [online] z:

https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/202048_part_2_procedures_for_language_identification_by_recognition_authorities.pdf

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd z 3. septembra 1953. Dostupný [online] z: <https://www.upn.gov.sk/data/pdf/209-1992.pdf>

ENNHRI: Prístup migrantov k hospodárskym a sociálnym právam. Dostupný [online] z: <http://ennhri.org/wp-content/uploads/2019/11/Migrants%E2%80%99-access-to-economic-and-social-rights-Good-Practices-and-challenges-of-NHRIs.pdf>

EUROSTAT: Asylum applications in the EU Member States, 2008 – 2020. [online] Dostupný z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_statistics

FRONTEX: Nepravideľná migrácia do členských štátov EÚ bola v dôsledku vírusu COVID-19 v minulom roku najnižšia od roku 2013. Dostupný [online] z: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/irregular-migration-into-eu-last-year-lowest-since-2013-due-to-covid-19-j34zp2>

FRONTEX: Výročná analýza rizík za rok 2020. Dostupný [online] z: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2020.pdf

Charta základných práv Európskej únie. Dostupný [online] z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=FR>

Informácie o obstarávaní tlmočnických služieb pre potreby agentúry Frontex. Dostupný [online] z: https://ted.europa.eu/udl?uri=TED:NOTICE:94238-2019:TEXT:EN:HTML&WT.mc_id=RSS-Feed&WT.rss_f=Printing+and+Publishing&WT.rss_a=94238-2019&WT.rss_ev=a

Informácie o obstarávaní tlmočnických služieb, kultúrnej mediácie a dištančného tlmočenia pre potreby úradu EASO. Dostupný [online] z: https://ted.europa.eu/udl?uri=TED:NOTICE:371706-2018:TEXT:EN:HTML&WT.mc_id=RSS-Feed&WT.rss_f=Printing+and+Publishing&WT.rss_a=371706-2018&WT.rss_ev=a

Informačné letáky dostupné vo viac ako 25 jazykoch. Kópia informačného letáku v nemeckom jazyku a anglickom jazyku. Dostupný [online] z: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_Fremdenpolizei/schubhaft/start.aspx

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach. Dostupný [online] z: http://www.ucps.sk/MEDZINARODNY_PAKT_o_obcianskych_a_politickych_pravach

OECD Hospodárske vyhladky č. 108 (December 2020). Dostupný [online] z: <https://www.oecd.org/economic-outlook/>

Osobitná správa Európskeho dvora audítorov č. 24 z roku 2019. Dostupný [online] z: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR19_24/SR_Migration_management_SK.pdf

Rozsudok ECHR 283(2018) z 28. 8. 2018 Interpreting in Russian for a Lithuanian in Slovenia violated fair trial right. Dostupný [online] z: <https://hudoc.echr.coe.int>

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní. Dostupný [online] z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-SK/TXT/?from=EN&uri=CELEX%3A32010L0064>

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/32/EÚ z 26. júna 2013 o spoločných konaniach o poskytovaní a odnímaní medzinárodnej ochrany (prepracované znenie).

Dostupný [online] z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX%3A32013L0032>

Správa Európskej rady pre utečencov a exilantov o implementácii hotspotov v Taliansku a Grécku pod názvom: 'The Implementation of the hotspots in Italy and Greece: A study' z 5. decembra 2016. Dostupný [online] z: <https://www.ecre.org/wp-content/uploads/2016/12/HOTSPOTS-Report-5.12.2016..pdf>

Správa neziskovej organizácie Civil Rights Defenders pod názvom Country Study Sweden: Immigration Detention and Pre-trial Detention z 8. januára 2019, Štokholm. Dostupný [online] z: <https://crd.org/wp-content/uploads/2019/07/desk-research-Sweden-2019-01-08-final.pdf>

Správa Švédska o migrácii. Dostupný [online] z: <https://sweden.se/migration/#2013>

The Global Legal Research Directorate, USA. 2019. Criminalization of Illegal Entry Around the World. LL File No. 2019-018034. Dostupný [online] z: <https://www.loc.gov/law/help/illegal-entry/illegal-entry.pdf>

Výročná správa úradu EASO o poskytovaní služieb tlmočníkov a kultúrnych mediátorov. Dostupné [online] z: <https://www.easo.europa.eu/easo-annual-report-2018/43-providing-interpretation-services>

Zaistenie a použitie alternatív k zaisteniu v kontexte imigračných politík v Rakúsku. Dostupný [online] z: https://www.emn.at/wp-content/uploads/2017/01/Detention-and-alternatives-to-detention_AT-EMN-NCP_final.pdf

Závery Národnej rady Švédska pre prevenciu trestnej činnosti (Brå). Dostupný [online] z: <https://www.bra.se/bra-in-english/home/publications/publications/publications.html>

Rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva radené v abecednom poradí:

Brozicek proti Taliansku

Čonka proti Belgicku

Hermi proti Taliansku

Husain proti Taliansku

Kamasinski proti Rakúsku

Luedicke, Belkacem a Koç proti Nemecku

Tabaï proti Francúzsku

X. proti Rakúsku

Keywords: illegal migration, third-country nationals, EU, crime, severity of punishment, illegal border crossing, police.

Summary

The present study deals with the issue of criminalization of penalties imposed within selected EU Member States for unauthorized crossing of the state border and the right of third-country nationals to communicate in their own language if they have applied for asylum in the country concerned. The right to communicate in one's language as a procedural

guarantee is applicable in favour of a third-country national only in cases of necessary interpretation before the competent authorities. However, the question remains whether the respective right can also be applied to the translation of documents in proceedings, in particular in cases where the Member State concerned imposes a fine for crossing the national border illegally. At the same time, interpretation into the mother tongue remains an unanswered question. The fact that the area of migration, as well as the stay of foreigners in the territory of the EU Member States, is regulated in a common framework, which is an integral part of the EU secondary legislation, does not prevent unauthorized, i.e. illegal entry of aliens has been settled by the individual Member States in accordance with the national legislation, which varies from country to country. The aim of the present study is to point out the diversity of severity of penalties imposed in the selected EU countries and to introduce the factors that affect the imposition of penalties for this crime/offense, especially in relation to providing language assistance for communication between third-country nationals and competent authorities.

*mjr. PhDr. Elena Nikolajová Kupferschmidtová, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra jazykov
Sklabinská 1
835 17 Bratislava
e-mail: elena.nikolajova@minv.sk*

Recenzenti: plk. doc. JUDr. Klaudia Marczyová, PhD., mjr. PaedDr. Martina Binderová, PhD.